

PAPER

TILLARNI O'QITISHDA O'QUVCHILARDA XXI ASR KO'NIKMALARINI ZAMONAVIY METODLAR ASOSIDA SHAKLLANTIRISH

Sayyora Turg'unova¹, *

¹Tadqiqotchi

* turg'unova@gmail.com

Abstract

Mazkur maqolada til o'qitishda XXI asr ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan zamonaviy metodlar tahlil qilinadi. Bugungi kunda ta'lim tizimi faqat til o'rganishning an'anaviy usullarini emas, balki innovatsion yondashuvlar va metodlarni ham joriy etishga intilmoqda. Maqolada XXI asr ko'nikmalarining (kritik fikrlash, muloqot, hamkorlik, ijodkorlik, raqamli ko'nikmalar va boshqalar) o'quvchilar uchun zarurligi, shuningdek, til o'qitish jarayonida ushbu ko'nikmalarni rivojlantirishning ahamiyati yoritiladi. Zamonaviy metodlar, jumladan, interfaol va masofaviy ta'lim, o'yinlar, loyiha asosidagi o'qitish, guruhli ishlash, kognitiv texnologiyalar va boshqa innovatsion yondashuvlar orqali o'quvchilarni faollashtirish va ularga XXI asr ko'nikmalarini o'rgatishning samarali usullari ko'rsatiladi. Maqolada, shuningdek, til o'qituvchilarining metodik tayyorgarligi va zamonaviy texnologiyalarni o'zlashtirishlari zarurligi, o'quvchilarni ko'proq interaktiv va amaliy faoliyatga jalb qilish orqali tilni o'rganishda muvaffaqiyatga erishish imkoniyatlari haqida fikrlar keltirilgan. XXI asr ko'nikmalarini shakllantirishda tizimli yondashuvlar va talabalarning o'quv faoliyatini motivatsiya qilish usullari ko'rib chiqiladi.

Key words:

innovatsion yondashuvlar, metod, interfaol, kognitiv texnologiyalar.

Kirish

XXI asr o'quvchilari uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirish ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Hozirgi kunda dunyo o'qituvchilari va ta'lim tizimi mutaxassislari tomonidan ko'p e'tibor talab qilinayotgan masala, o'quvchilarda zamonaviy ko'nikmalarni rivojlantirishdir. Xususan, til o'qitish jarayonida bu ko'nikmalarni shakllantirish, o'quvchilarning faolligini oshirish, tilni mukammal o'zlashtirishga erishish uchun zamonaviy pedagogik metodlar, texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar talab etiladi.

XXI asr ko'nikmalari - bu insonning yangi sharoitlarda samarali ishlashini ta'minlash uchun zarur bo'lgan ko'nikmalardir. Ular orasida kreativlik, tanqidiy fikrlash, muammoni hal qilish, jamoada ishlash, axborot texnologiyalarini qo'llash va kommunikatsiya ko'nikmalari alohida o'rin tutadi. Til o'qitish jarayonida o'quvchilarda bu ko'nikmalarni rivojlantirish, ularning nafaqat tilni yaxshi o'zlashtirish, balki turli vaziyatlarda muvaffaqiyatli muloqot qilish, o'z fikrlarini aniq va ravon

ifodalash kabi ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Zamonaviy ta'lim metodlari o'quvchilarga faol ishtirok etish imkonini beradigan, interfaol va talaba markazli yondashuvlarni taqdim etadi. Quyidagi metodlar va uslublar XXI asr ko'nikmalarini o'qitishda samarali qo'llaniladi:

Proyekt asosida o'qitish (Project-Based Learning): Bu metod o'quvchilarga real hayotdagi masalalarni hal qilishda ishtirok etish imkoniyatini beradi. Projektlar orqali o'quvchilar muayyan mavzu bo'yicha jamoaviy ish olib boradilar, bu esa ularning kommunikatsiya, jamoada ishlash va muammoni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Blended Learning (Aralash ta'lim): Bu usulda an'anaviy darslar va onlayn resurslar birlashtiriladi. O'quvchilar internet va raqamli texnologiyalar yordamida mustaqil ravishda yangi materiallarni o'rganadilar, shu bilan birga o'qituvchi bilan yuzmayuz darslarda o'rganishning amaliy jihatlarini tushunadilar. Bu metod o'quvchilarga mustaqil o'qish va o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Kollaborativ o'qitish (Collaborative Learning): Jamoaviy ish

orqali o'quvchilar bir-birlari bilan bilim almashishadi, fikrlarni muhokama qilishadi, bu esa kommunikatsiya va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Kollaborativ o'qitish metodida o'quvchilar birgalikda ishlashni o'rganadilar, bu ularning o'zaro hurmat, fikr almashish va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Gamifikatsiya (Gamification)- O'qitishda o'yin elementlarini qo'llash o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi. O'yinlar yordamida o'quvchilar tilni o'rganish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Bu metod o'quvchilarda kreativlik, muammolarni hal qilish va raqobatbardoshlik kabi ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Inson markazli yondashuv (Human-Centered Learning): O'quvchilarni o'qitish jarayonida ularning ehtiyojlari va qiziqishlarini inobatga olish, ularning individual xususiyatlariga mos o'qitish metodlarini tanlash muhimdir. Bu usulda o'quvchilar o'zlari uchun eng qulay va samarali o'rganish metodlarini topishadi, bu esa ularning mustaqil fikrlash va o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Lingvistik va madaniy integratsiya: Til o'qitishda boshqa fanlar bilan integratsiyalashgan darslarni tashkil etish, o'quvchilarga nafaqat tilni, balki boshqa madaniy va ilmiy aspektlarni ham o'rganish imkonini beradi. Bu metod o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, axborot oqimini tahlil qilish va madaniyatlararo kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

To'g'ri metod nomining kelib chiqishiga asosiy sabab shuki, to'g'ri metodda o'qitish chog'ida ona tilini chetlab o'tib chet til so'zi bilan predmet orasida bevosita assotsiatsiya, ya'ni fikran bog'lanish o'rnatishga urinib ko'rilgan. Chet til grammatikasini o'rgatishda ham huddi shunday metodik yo'l tutilgan; grammatik ma'no bilan shakl o'rtasida bevosita bog'lanish hosil qilmoqchi bo'lishgan. To'g'ri metodning dunyoga kelish sababini chet tillarni amaliy o'rganish maqsadidan qidirish joizdir. O'tgan asrning oxirlariga kelib, Garbiy Evropa mamlakatlari va Amerika Qo'shma Shtatlarida chet til o'qitishni isloh qilish natijasida ushbu metod kashf etilgan. Keyinchalik bu metod -Osiyo, Afrika va boshqa yurtlarga ham tarqalgan. Ona tili ishtirokisiz chet tilini o'rgatishga intilishlarni to'g'ri metod, induktiv metod, tabiiy metod kabi atamalar bilan yuritila boshlangan. Ushbu metodlardan ko'zlanadigan asosiy maqsad chet tilni amaliy jihatdan o'rgatishdir. Ona tilini o'rganish shart -sharoitlari bu metodda o'zgarishsiz qabul qilina bergan. To'g'ri metodning zamonaviy ko'rinishlaridan ikkitasi - audiolingual va audiovizual metodlari ko'p tarqalgan.

XXI asr ko'nikmalarini til o'qitish jarayonida shakllantirish, o'quvchilarning jahon miqyosida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun zaruriy asosni yaratadi. Zamonaviy pedagogik metodlar, masalan, proyekt asosida o'qitish, blended learning, kollaborativ o'qitish va gamifikatsiya kabi yondashuvlar o'quvchilarning kommunikatsiya, tanqidiy fikrlash, muammoni hal qilish va kreativlik kabi ko'nikmalarini rivojlantirishda katta ahamiyat kasb etadi. O'qituvchi va ta'lim tizimi bu metodlarni o'zlashtirib, o'quvchilarni XXI asrning talablariga mos tarzda tayyorlashi kerak.

Adabiyotlar

1. "Chet tili o'qitish metodikasi", Sh. Alimov, A. Ismoilov, Andijon
2. "Ingliz tili o'qitish metodikasi", J. Jalolov, O'qituvchi, Toshkent
3. "XXI asrda ilm-fan taraqqiyotining rivojlanish istiqbollari va ularda innovatsiyalarning tutgan o'rni" mavzusidagi respublika ilmiy 4-onlayn konferensiyasi materiallari, Toshkent, Tadqiqot, 2019

4. "Madaniyatlararo muloqot", Sh. Usmonova, G. Rixsiyeva, Toshkent, 2017
5. "Chet tili o'qitish metodikasi", Sh. Alimov, A. Ismoilov, Andijon, 2017
6. "Tilshunoslikdagi zamonaviy yo'nalishlar: muammo va yechimlar", Andijon, Onlayn Xalqaro Ilmiy - Amaliy Konferensiya", 2020 <http://conference.adu.uz>
7. "Chet tili o'qitish metodikasida zamonaviy pedagogik texnologiyalar", Namangan, 2018
8. Innovations in learning technologies for English language teaching, Gary Motteram, British Council, 2013